

Соціологія.

Ліневич А.С

3 вересня 2016 р.

Зміст

1	Лекція 1	3
1.1	Історія розвитку соціології	3
1.2	Стародавня Греція	3
1.2.1	Демокріт	3
1.2.2	Сократ	3
1.2.3	Платон	4
1.2.4	Аристотель	5
1.3	Філософське вчення стародавнього Риму	5
1.3.1	Стоїки	5
1.3.2	Епікур і епікурейство	6
1.3.3	Епоха середньовіччя (5-15 ст)	6
2	Лекція 2.	7
2.1	Епоха відродження	7
2.1.1	Характерні риси епохи відродження	7
2.1.2	Утопічні ідеї	7
2.2	Протосоціологічні погляди нового часу (17-18ст)	8
2.2.1	Томас Гобс	8
2.2.2	Джон Лок.	8
2.3	Епоха просвітництва	9
2.3.1	Монтеск'є	9
2.3.2	Жан Жак Руссо	9
2.4	Класичний період розвитку соціології	10
2.4.1	Огюст Конт	10
2.4.2	Герберт Спенсер	10
3	Лекція 3	11
3.1	Класичний період розвитку соціології (продовження)	11
3.1.1	Еміль Дюркгейм	11
3.1.2	Карл Маркс	11
3.1.3	Макс Вебер	11

3.1.4	Вільфредо Парето	12
3.2	Сучасна західна соціологія	12
3.3	Суспільство як соціальна система	12
3.3.1	Риси суспільства	13
3.3.2	Концепції походження суспільства	13
3.4	Психологічні школи	13
4	Лекція 4	15
4.1	Типи суспільств	15
4.2	Соціальна структура суспільства	15
4.2.1	Соціально-територіальна підструктура	15
4.2.2	Соціально-професійна підструктура	16
4.2.3	Соціально-класова підструктура	17
4.2.4	Соціально-етнічна підструктура	17
5	Лекція 5	18
5.1	Соціально-демографічна підструктура суспільства	18
5.2	Соціальні групи і спільноти	19
6	Соціологія. Семінар 1	20
6.1	Дискусії про предмет філософії	20
6.2	Предмет і об'єкт соціології	21
6.3	Соціологічне пізнання	22

Лекція 1

1.1 Історія розвитку соціології

В історії розвитку соціології виділяють 3 періоди:

1. Протосоціологія (3 тис до н.е) - 30-40 рр. 19 ст..
2. Класичний (30-40рр. 19 ст — 20-30рр 20 ст).
3. Сучасна західна соціологія (20-30рр 20 ст — сьогодення).

Основоположник соціології: **Огюст Фонт**.

1.2 Стародавня Греція

1.2.1 Демокріт

Демокріт — (5-4 ст до н.е) матеріаліст, атоміст. У суспільстві роль атомів відіграють окремі люди тобто суспільство це сума атомів людей. Суспільне життя обумовлене окремими причинами.

Закони суспільства — прояв законів природи. Основний закон природи — взаємне притягнення і взаємне відштовхування атомів. У суспільстві цей закон проявляється у вигляді дружби чи ворожнечі, іншим спільним законом природи і суспільства є кругообіг події (циклічність змін).

У суспільстві відбувається циклічна зміна людей, їх поколінь і правителів. Суспільство створене у лоні природи, шляхом задоволення потреб.

Первісні люди були дикими, але завдяки наслідуванню природи прийшли до цивілізованого життя. У павуків люди навчилися ткати, у ластівок — будувати житло, у птахів співати. Для того, щоб полегшити спілкування люди навчилися мови.

1.2.2 Сократ

Основні тези:

- 5-4 ст до н.е
- Автор філософського вчення про суспільство Макрос Антропос (Велика людина)
- Пізнай самого себе

Оскільки суспільство — це “макрос антропос”, то пізнання людиною своїх якостей є пізнання суспільства. Отже займаючись самоаналізом людина займається суспільствознавством.

Непізнаність людьми самих себе є причиною поганих вчинків і суспільних вад.

1.2.3 Платон

Основні тези:

- 5-4 ст до н.е
- Розробив вчення про ідеальну державу. Не держава для людини, а людина для держави.
- Людина — це соціальна тварина.
- Праці Платона
 - Закони
 - Держава
 - Політика

Платон є автором теорії соціальної стратифікації він виділяє 3 класи в суспільстві в залежності від “типу душі”.

1. **Філософи** — тип душі **розум**.
2. **Воїни** — тип душі **мужність**.
3. **Виробники** — тип душі **хтивість**.

На чолі держави мають бути філософи. Платон поділив держави на “правильні” і “неправильні”.

Правильні:

- Монархія
- Аристократія

Неправильні:

- Тимократія
- Олігархія
- Демократія
- Тиранія

В ідеальній державі немає приватної власності, відсутня сім'я, строго регламентовані шлюбні і сімейні стосунки.

Жінці дозволялося мати дітей з 20 до 40 років. Чоловікові з 25 до 55 років.

Статеві стосунки треба регламентувати так, щоб кращі сходилися з кращими, а гірші з гіршими.

1.2.4 Аристотель

Аристотель виступав за рабство та приватну власність. За його уявленням людина — політична істота, держава — сукупність громадян. Громадянин — це той хто може брати участь в законодавчій і судовій владі. Раби не є громадянами.

Поділяє держави на правильні і не правильні:

Правильні:

- Політея
- Аристократія
- Монархія

Неправильні:

- Олігархія
- Демократія
- Тиранія

Аристотель розробив теорію про середній клас.

Аристотель розробив вчення про “вільний час” — час заповнений різноманітними заняттями: наприклад філософією, іграми та вправами, мистецтвом, музикою, бесідою.

Раби не мають дозвілля, бо в них немає грошей.

1.3 Філософське вчення стародавнього Риму

1.3.1 Стоїки

- Сенека
- Марк Аврелій

Людина — це громадянин світу, світ — велика держава де всі люди рівні.

1.3.2 Епікур і епікурейство

Атараксія — ідеальний стан спокою, розумна насолода життям, що досягається лише мудрецьми.

Не суспільство робить людей такими, якими вони є, а люди роблять суспільство таким як вони самі.

Душа смертна, боятися смерті не потрібно, поки ми живемо — смерті немає, а коли померли — немає нас.

1.3.3 Епоха середньовіччя (5-15 ст)

В епоху середньовіччя виникає християнський провіденціалізм — розгляд розвитку світу, як результат Божої волі.

Ескатологія — вчення про кінець світу.

Аврелій Августин — (4-5 ст.) праця “Про град Божий”, в якій він пише про існування двох світів “Град земний” (держава) і “Град Божий” (церква). Суспільство для якого бог знає все наперед.

Виділяє 6 етапів розвитку світу:

1. Гріхопадіння Адама і Єви
2.
3. Страшний суд

Фома Аквінський — (13 століття), люди створені за подобою Бога і нагороджені безсмертною душею. Бог визначив місце і роль людини у суспільстві. Диявол заважає богу і втручається у суспільні справи. Католицька церква знає, що від Бога, а що від Диявола.

Лекція 2.

2.1 Епоха відродження

2.1.1 Характерні риси епохи відродження

- апонтропоцентризм;
- орієнтація на мистецтво;
- гуманізм — ставлення до людини, як до найвищої цінності;
- неоплатонізм (пантеїзм) — Бог розчиняється в природі в наслідок чого природи обожнюється;
- секуляризація — звільнення з під опіки церкви.

2.1.2 Утопічні ідеї

- Англієць Томас Мор і його твір “Утопія”;
- Італієць Томмазо Кампанелла — “Місто сонця”.

Утопія зображає ідеальне суспільство де немає приватної власності, а є обов’язкова праця всіх і державне регулювання всіх стосунків.

Ніколо Макіавелі і його твір “Державець” (Государ/Князь)

- обов’язки держави — захищати майнові і особисті права громадян, виражати інтереси громадянського суспільства політична влада і політична діяльність в державі — синоніми аморальності, адже в суспільстві є або гнобителі, або гноблених
- Макіавеллі розробив принципи правління в державі

1. Авторитет лідера визначається підтримкою прихильників.
2. Підлеглі повинні знати чого вони можуть очікувати від свого лідера і розуміти чого він чекає від них.
3. Лідер має володіти волею до виживання
4. Лідер має бути зразком мудрості і справедливості

Не важливо на яких засадах тримається влада правителя.

“Силу треба використовувати не часто, щоб страх не переріс у ненависть”

Правитель має поєднувати кілька засобів — доброчинність і силу, але добро роздавати по краплі, щоб підлеглі завжди були вдячні правителю. А карати повинен

зразу і жорстоко. Бо моментна жорстокість сприймається краще ніж розтягнута в часі.

Засоби Макіавелі:

- сила
- мудрість
- хитрість
- підлабузництво

В залежності від шляхів які, обирає правитель вони поділяються на левів і ли-
сиць.

Рушійною силою суспільних відносин вважав егоїзм, і вважав що смерть батька
особа переживає не так болісно, як втрату власності.

2.2 Протосоціологічні погляди нового часу (17-18ст)

2.2.1 Томас Гобс

Томас Гобс (*16 – 18 ст.*) автор твору Левіафан — морське чудовисько.

До виникнення держави люди перебували у стані загальної війни “всі проти
всіх”. Цей стан відповідав егоїстичній природі людини, але природний розум зму-
сив людей укласти суспільний договір для забезпечення власної безпеки. Гаранті-
єю безпеки стала держава тобто Левіафан.

- Ефективна форма правління — це абсолютна монархія.
- Свобода — це право робити все, що не заборонено законом.
- Засуджує громадянську війну.
- Структуру держави розглядав використовуючи принцип організму. Пра-
витель це душа держави, чиновники — це нерви і сухожилля, виконавчі та
судові органи — суглоби, гроші — це кров.

2.2.2 Джон Лок.

Джон Лок — основоположник доктрини лібералізму та концепції конституційно-
парламентської монархії.

Основні тези:

- приватна власність — це невід’ємна властивість індивідів, мета держави —
це захист власності.

- розпад держави не спричиняє розпаду суспільства
- суспільство — це суспільна злагода, а не боротьба “всіх проти всіх”.
- природна рівність людей забезпечується їх розумовою діяльністю
- державна влада поділяється на:
 - законодавчу
 - виконавчу
 - федеральну

Люди передають урядові лише частину своїх природних прав. За собою залишають право на життя, працю і власність. В разі невиконання владою своїх обов’язків народ має право розірвати з нею договір.

2.3 Епоха просвітництва

1. Культ розуму (Раціоналізм)
2. Ідеал науковця і підприємства
3. Секуляризація
4. Атеїзм, Агностицизм, Деїзм (Бог створив світ, кинув нього людину і не втручається в закони людського життя).
5. Віра в прогрес

2.3.1 Монтеск’є

Написав трактат “Про дух законів”. Розділяв владу на законодавчу, виконавчу і судову.

Виокремив держави за формами правління:

- монархії
- деспотії
- республіки
- демократичні
- аристократичні

Також встановив залежність форм правління від природно-кліматичних і географічних умов.

2.3.2 Жан Жак Руссо

Автор праці “Суспільний договір”.

2.4 Класичний період розвитку соціології

2.4.1 Огюст Конт

Основоположник соціології, написав працю курс позитивної філософії у 6-ти томах, соціологію називає соціальною фізикою і поділяє її на соціальну статистику і соціальну динаміку.

Соціологія зглядається як частина природознавства і ґрунтується на законах біології.

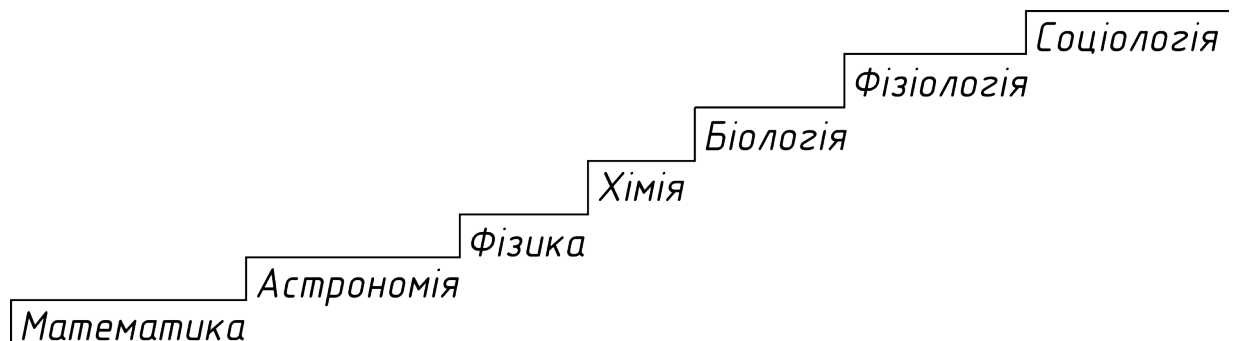

Рис. 2.1: Оцінка ступеню складності наук за Контом

Найголовнішими методами Конт вважав спостереження та експеримент

Конт виділив 3 стадії розвитку пізнавальної діяльності:

1. Теологічна — домінує релігійна міфологія, релігійні істоти;
2. Метафізична (1300 — 1800) місце Бога посідає природа;
3. Позитивна стадія (після 1800).

2.4.2 Герберт Спенсер

Основні тези:

- Прожив 83 роки;
- застосував принцип еволюції до розвитку суспільства.

Лекція 3

3.1 Класичний період розвитку соціології (продовження)

3.1.1 Еміль Дюркгейм

Засновник французької соціології. Вважав, що соціологія повинна вивчати соціальні факти. Соціальні факти — об'єктивні та незалежні. Досліджував причини самогубств.

Аномія — стан соціальної системи коли значна частина громади знаючи про інсування обов'язкових норм, ставиться до них негативно або байдуже. Для кожного суспільства характерні норми і паталогії.

3.1.2 Карл Маркс

Найвидатніша ідея — вчення про відчуження — перехід прав власності від однієї особи до іншої.

Відчуження передусім пов'язано з переходом прав від одного суб'єкта до іншого, і не може детермінуватися виключно як передавання речі, майна, оскільки майно може бути передано в оренду, користування при збереженні права власності за власником а не користувачем.

3.1.3 Макс Вебер

Виділяв такі види дії:

1. цілераціональна;
2. ціннісно раціональна (виконується на основі віри в етичну естетичну релігійну цінність певної поведінки);
3. афективна (відбувається на основі некерованих психологічних імпульсів, почуттів);
4. традиційна (відбувається на основі звички);

Три компоненти нерівності:

1. багатство;
2. престиж;
3. влада.

Виділив три типи панування:

1. Традиційне — базується на звичаях, традиціях, певної поведінки. (наприклад панування батька в родині) царя в державію
2. Харизматичне — опирається на безуперечну довіру до лідера.
3. Легальне — ґрунтується на довірі до права, закону.

Макс Вебер значну частину уваги приділяв апарату бюрократії. Бюрократія на його думку була найчистішим типом панування.

3.1.4 Вільфредо Парето

Італійський соціолог, автор концепції циркуляції еліт. Поділив суспільство на еліту і масу, в еліті виділяв “левів” і “лисиць”.

Найобдарованіші представники низів можуть підніматись вгору та поповнювати ряди правлячої еліти, а найслабші предсиавники еліти можуть деградувати і опускатися в маси. Якщо циркуляція відбувається повільно, то у вищих сферах нагромаджуються елементи, які уособлюють безсилля і занепад. Серед нижчих верств населення, зростає кількість індивідів нділених рисами управління державою.

Відбувається революція, яка здатна оновити правлячу еліту і відновити суспільну рівновагу.

3.2 Сучасна західна соціологія

1. **Чиказька школа.** Парк, Томас, Занецький. Вивчали іміграцію, расові конфлікти, злочинність і соціологію міста.
2. **Франкфуртська школа.** В основному вихідці з єврейських родин. Неомарксист, виступали проти фашизму.

3.3 Суспільство як соціальна система

Система — це сукупність взаємо пов’язаних елементів, що складають автономний об’єктю Кожна система має свою структуру.

Приклади систем:

- технічні (літак, авто);
- біологічні (людина, тварина);
- математичні (система рівнянь, математична модель);
- фізичні (сонячна система).

Найскладніша система — **соціальна**. Системи бувають гомогенні і гетерогенні.

ЖДТУ як:

- гомогенна система — це викладачі, студенти, співробітники. Це люди і зв'язки між ними.
- гетерогенна система — це люди, будівлі технічні засоби, матеріальні цінності.

Суспільство — це сукупність усіх засобів взаємодії та форм об'єднання людей, що склались історично, мають спільну територію, загальні норми, характеризуються соціально-культурною ідентичністю її членів.

3.3.1 Риси суспільства

1. Спільність території проживання людей.
2. Цілісність і усталеність, зданість підтримувати та відтворювати високу інтенсивність внутрішніх зв'язків.
3. Певний рівень розвитку культури, система норм і цінностей.
4. Автономність, самодостатність, самовідтворення, саморегулювання, самоврядування.

3.3.2 Концепції походження суспільства

1. Інструментальна. Суспільство виникло через кмітливість людини, коли вона винайшла знаряддя праці.
2. Сексуальна. Головним чинником зародження суспільства є несезонний характер.
3. Соціал-дарвіністська. Суспільство виникло для біологічної еволюції і природного відбору. Боротьби за виживання.

3.4 Психологічні школи

1. **Психолого-еволюціоністична** — США. З виникненням людини, еволюція розвивається і вдосконалюється.
2. **Функціоналістична** — Марк Дюрель. Суспільне явище розглядав як певний інструмент.
3. **Психологія юрби** (натовпу) — Лебон.
4. **Інтеракціоналізм** — Габріель де Тард.
5. **Фрейдизм** (Фройдизм) — Зигмунд Фрейдю

Соціальні та моральні норми соціальний контроль, заборони — ведуть до розвитку неврозів та інших захворювань.

В структурі особистості Зигмунд Фрейд виділяє три компоненти:

- Я = Его = свідомість;
- Воно = несвідоме;
- Сущє - Его = совість.

Лекція 4

4.1 Типи суспільств

В залежності від такої ознаки, як писемність, суспільство поділяються на дописемні і писемні.

Американські соціологи виділяють наступні типи:

1. Суспільство мисливців і збирачів.
2. Садівничі суспільства
3. Аграрні.
4. Промислові

В залежності від розвиненості управління і ступеня соціального розшарування, суспільства бувають *прості* і *складні*.

За політичними режимами поділяються на *демократичні*, та *недемократичні* (тоталітарні та авторитарні).

За релігією: християнські, мусульманські.

Найпоширеніша класифікація (Рісман/Белл):

1. *Традиційне* за Рісманом, або *доіндустріальне* за Беллом.
2. Суспільство кероване зсередини або *індустріальне*.
3. Суспільство кероване ззовні або *постіндустріальне* (інформаційне).

Основні риси постіндустріального суспільства:

- у сфері послуг зайнято не менше 50% працюючого населення;
- головною складовою виробництва є інформація;
- розвитком управляє освіта.

Україна знаходиться в стані *посттоталітарного синдрому*.

4.2 Соціальна структура суспільства

4.2.1 Соціально-територіальна підструктура

Соціально-територіальна підструктура: це територіальні спільноти, міське і сільське населення.

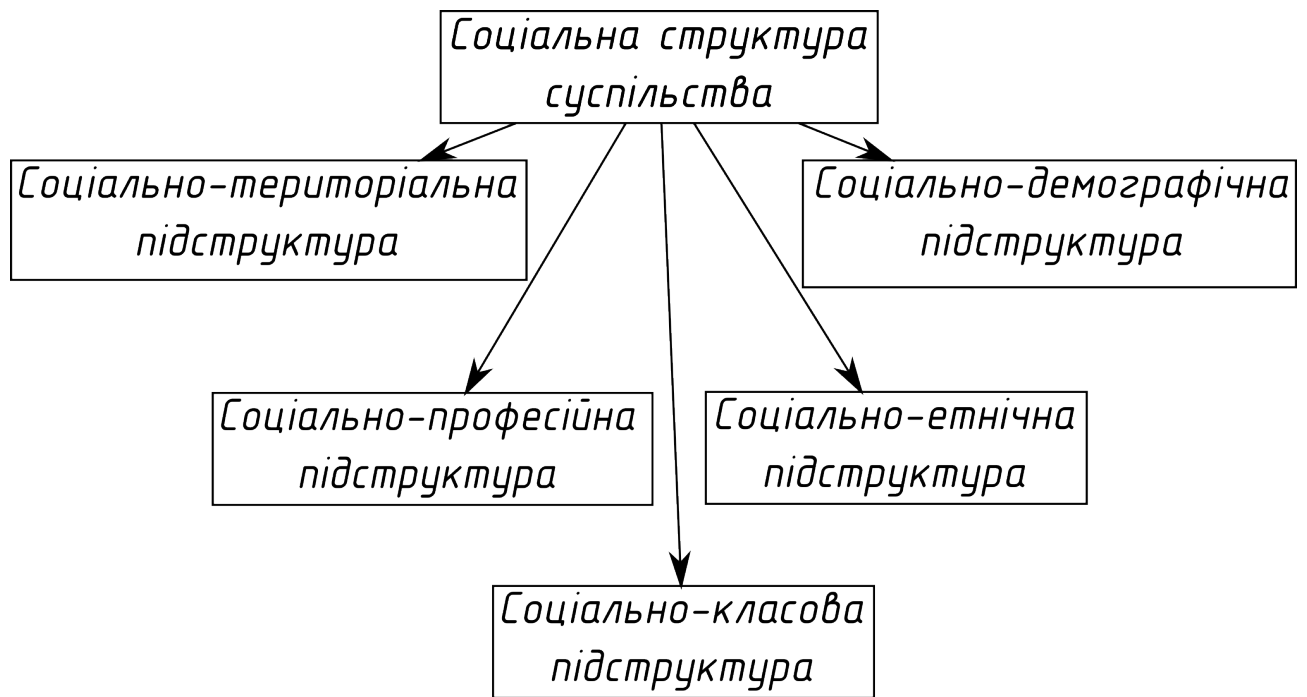

Рис. 4.1: Соціальна структура суспільства

Останній перепис відбувся 5 грудня 2001 року. Найбільша чисельність населення України була в 1993 році — 52,2 млн. 32 місце у світі за кількістю населення. 62,5% населення України проживає на місці свого постійного проживання все життя.

Рівень урбанізації станом на 2014р — 69%.

Найвищий в Україні рівень урбанізації в Донецькій (90,6%), Луганській (86,8%), Дніпровській (83,5%), Харківській (80,2%) областях. Найменший в Закарпатській (36,8%), Чернівецькій (42,3%), Івано-Франківській (43%), Тернопільській (44%).

Рівень урбанізації в Житомирській області становить 58,4%.

- Київ (2 млн 869 тис. осіб);
- Харків (1 млн 451 тис. осіб);
- Одеса (1 млн 17 тис. осіб);
- Дніпро (993 тис. осіб);
- Донецьк (950 тис. осіб);
- Житомир (271 тис. осіб).

4.2.2 Соціально-професійна підструктура

Соціально-професійна підструктура — це сукупність існуючих у суспільстві професійних груп та відносин між ними.

4.2.3 Соціально-класова підструктура

Класи — це великі групи людей які розрізняються за їх місцем в історично-визначеній системі суспільного виробництва, за їх відношенням до засобів виробництва, за їх роллю в суспільній організації праці, а значить і за способами та розмірами одержання цієї частки суспільного багатства яка є в їх розпорядженні.

Ознаки класів:

- відношення до власності (володіє чи не володіє);
- роль в суспільному розподілі праці (фізична чи розумова);
- способи отримання і розміри доходів.

Марксистки виділяли також між класовий прошарок — *інтелігенцію*, тобто людей професійно зайнятих творчою працею. Окремо виділяли декласовані елементи (безхатченки, вбивці).

Поділ суспільства на вертикально розташовані соціальні групи і верстви називається — **вертикальна стратифікація**.

Англійський соціолог Ентоні Гідденс розрізняв 4 основні типи стратифікованого суспільства:

1. Рабство;
2. Касти;
3. Стани;
4. Класи.

Типи 1-3 називаються закритими.

Сучасні соціологи стверджують, що існують 3 класи:

1. Вищий;
2. Середній;
3. Нижчий.

4.2.4 Соціально-етнічна підструктура

Соціально-етнічна підструктура нації, етноси, що проживають на цій території.

Українці становлять 77,8% населення України(за переписом 89-72,7%), росіяни 17,3%, поляки 0,3%, євреї 0,2%, німці 0,1%, молдавани + румуни 0,01.

Лекція 5

5.1 Соціально-демографічна підструктура суспільства

Соціально-демографічна підструктура — зумовлена статтю, віком.

Наймолодше населення Україна — Закарпатська область (середній вік 36,2), найстаріше — Чернігівська область (42,7 років). Донецька, Сумська — 41,7 років Луганська 41,6. Найбільше старіння населення характерне для центральної України і Донбасу. В областях Донбасу частка дітей 12-13%. Чернігівська, Сумська, Полтавська пенсіонери — 27—30%.

Середній вік населення України 40,6 жінки, 37,7 чоловіки. На 10 платників внесків — 9 пенсіонерів. Середня тривалість життя чоловіки 66,3 роки, жінки 76,2 роки.

На 100 шлюбів 54,2 розлучення, позашлюбна народжуваність 26%. Коефіцієнт народжуваності перевищує смертність у Волинській, Закарпатській, Рівненській, Київській областях. Найвища смертність у Чернігівській області.

$$B = A + C, A > C$$

- А — діти віком до 15 років;
- В — 16–49 років;
- С — 50 і більше років.

Соціальна мобільність — це міжгрупова або просторова рухливість населення, його здатність до соціальних переміщень. Термін запровадив соціолог Пітірім Сорокін. Він виділяв горизонтальну і фронтальну соціальну мобільність.

Горизонтальна соціальна мобільність — перехід індивіда з однієї соціальної групи в іншу, що знаходиться на одному і тому ж самому рівні. Різновидом горизонтальної мобільності є географічна мобільність (переїзд з міста в село).

Вертикальна мобільність — це посадове чи кваліфікаційне зростання, або де-кваліфікація, перехід до групи з вищим чи нижчим статусом.

Мобільність буває індивідуальна і групова, причина групової мобільності можуть стати громадянські війни, революції, перевороти.

Маргіналізація — втрата особистої незалежності до певної соціальної групи, норм цінностей відповідної субкультури, без входження до іншої. У вузькому значенні це представники соціологічного дна.

5.2 Соціальні групи і спільноти

Соціальна спільнота буває групова і масова.

Масова — неструктурованість, організаційна аморфність, нестійкість, недостатня визначеність меж, ситуативний спосіб існування.

Групова — реально існуюча, емпірично фіксована сукупність людей, яка характеризується відповідною цілісністю і виступає самостійним суб'єктом історичної та соціальної дії, поведінки.

Квазігрупи — група, що з'являється ненавмисно, у якій відсутні стійкі сподівання, а взаємодії між членами, як правило, односторонні. Відрізняється спонтанністю виникнення і нестійкістю.

Інгрупа — група до якої індивід належить і оцінює інших членів групи. (Моя сім'я, моя група, мій університет).

Аутгрупи — група до якої індивід не належить, “не ми”.

Номінальні групи — об'єднуються за певною ознакою: стать, вік, рівень освіти, національність. Ці люди ніколи не зустрічаються і нічого не знають один про одного, їх виділяють для статистичного аналізу.

За розмірами групи бувають малі (максимум 20-30 осіб), середні (колеги, односельчани, однокурсники) та великі (класи, етнічні спільноти).

Групи бувають первинними та вторинними.

Первинна група — високий рівень емоційності, інтимність, неформальність міжособистісних взаємодій. Члени цієї групи є унікальними, жодного не можна замінити.

За соціальним статусом бувають формальні і неформальні.

Соціологія. Семінар 1

6.1 Дискусії про предмет філософії

Точка зору Конта на соціологію панувала до кінця XIX ст. Наприкінці XIX — на початку XX ст. у наукових дослідженнях суспільства поряд з економічним, демографічним, правовим та іншими аспектами став виокремлюватися й соціальний. Відповідно звужувався предмет соціології, обмежуючись вивченням соціальних сторін суспільного розвитку.

Першим, хто дав «вузьке» трактування соціології як науки, був **Еміль Дюркгейм** (1858—1917) — французький соціолог і філософ, який створив так звану французьку соціологічну школу. З його ім'ям пов'язаний перехід соціології від науки, тотожної суспільствознавству, до науки, зосередженої на вивченні соціальних процесів та соціальних явищ суспільного життя, тобто самостійної науки, яка межує з іншими суспільними науками — історією, філософією, політекономією тощо.

Розходження в поглядах на соціологію як науку не вдалося подолати й донині. Відомо до 100 визначень соціології, запропонованих найвідомішими спеціалістами у цій галузі. Не вщухають і дискусії щодо предмета соціології. Одна з них велася на сторінках часописів колишнього Радянського Союзу в 60—90-ті роки і мала значною мірою ідеологічний характер. Вона була пов'язана з ідеологічними соціальними замовленнями, які впливали на соціологічну науку. На початку 90-х років під впливом нових соціальних запитів і у зв'язку з розвитком національної соціології пріоритет при виборі ключових понять соціології віддається «соціальним спільнотам». Усі визначення зводяться до того, що соціологія тлумачиться як наука про соціальні спільноти, становлення, функціонування й розвиток яких відбувається у певних соціальних системах з притаманними їм соціальною структурою та характером суспільних відносин. Певну специфіку мають подібні дискусії в пострадянських державах. Вона полягає передусім у тому, що трактування предмета соціології тісно пов'язується з трансформацією політичної системи.

У попередніх трактуваннях предмета соціології підкреслювався об'єктивний характер соціологічної дійсності, культивувалася ідея об'єктивної закономірності, об'єктивного характеру соціальної структури суспільства, акцентувалась увага на

розмежуванні відображеного й відображаючого, об'єктивного та суб'єктивного чинників первинного і вторинного порядку, до яких зараховували ідеологію і всю надбудову.

Нині переважає позиція активістської соціології, яка в трактуванні її предмета на перше місце висуває активний фактор у соціальних відносинах — суб'єкт дії, дійову особу, виділяючи поняття соціальної спільноти як основоположної категорії соціологічного аналізу. Деякі автори дотримуються думки, що соціологія — наука про соціальні відносини. Інші, пропонуючи істотні уточнення в трактуванні поняття «соціальні відносини», вважають, що соціологія повинна не тільки

Зконцентрувати свої зусилля на аналізі суб'єктів історичної дії, а й стати знаряддям освіти широких верств населення, інструментом самопізнання суспільства та людини.

Заслуговують уваги міркування, згідно з якими при з'ясуванні предмета соціології необхідно враховувати філософську орієнтацію науки; прогрес наукових знань, рівень соціологічної думки; культурно-історичні традиції суспільства; постійно змінювані потреби суспільства.

6.2 Предмет і об'єкт соціології

Предмет і об'єкт соціології, як і будь-якої науки, не тотожні, оскільки об'єктом науки є все, на що спрямоване відповідне дослідження, а предметом — окремі аспекти, властивості, відносини, які становлять об'єкт конкретного дослідження. Один і той самий об'єкт може вивчатися різними науками, предмет — завжди чітко окреслює сферу й мету дослідження.

Сучасне тлумачення предмета соціології повинно враховувати особливості даного етапу соціологічного пізнання, передусім те, що соціологія є специфічним науковим знанням про суспільство, яке відрізняється від інших суспільних наук і має свій самостійний предмет.

Соціологія - наука про становлення, розвиток і функціонування суспільства, соціальних спільнот, соціальних відносин і соціальних процесів, про механізми і принципи їх взаємодії.

Будучи не-філософською наукою, спираючись на узагальнення соціальних фактів, соціологія визначає свій предмет на рівні макротеоретичного аналізу. Вона

тісно пов'язана з соціально-філософським рівнем знань.

Як наука про соціальні спільноти, соціологія досліджує масові соціальні процеси і поведінку, стани і форми соціальної взаємодії та соціальних взаємозв'язків людей, що утворюють соціальні спільноти.

У всіх висвітлених проекціях на передньому плані — особистість. Але соціологія розглядає її не крізь призму індивідуально неповторних властивостей та якостей (це предмет психології), а з позиції її соціально-типових рис як суб'єкта розвитку суспільства. Іншими словами, в соціології особистість — не тільки частинка малої контактної групи, а й типовий представник певної великої соціальної групи, носій властивих цій групі норм, традицій, цінностей, поглядів і відносин. Соціологія вивчає як індивідуально-неповторні особистості, так і соціальні типи.

Людина як сукупність усіх суспільних відносин керується у своїй поведінці передусім соціальне набутими нормами. На цих засадах і формуються відносини не за родинним зв'язком і знайомством, а згідно зі сформованими соціальними цінностями, правилами, законами.

6.3 Соціологічне пізнання

Не обминуло це й соціологію. Специфіка соціологічного знання полягає в тому, що об'єкт соціологічного пізнання не збігається і не може збігатися з певним конкретним явищем суспільного життя (наприклад, форми територіальної спільноти), навіть явищем суто соціальним (групова взаємодія), бо цей об'єкт може бути вичленований із об'єктивної реальності та класифікований у різних аспектах.

Загалом об'єктом соціологічного пізнання є сукупність соціальних зв'язків і соціальних відносин. Оскільки ці зв'язки і відносини у кожному конкретному соціальному об'єкті завжди організовані особливим чином, об'єкт соціологічного пізнання виступає тільки як соціальна система.

Об'єкт соціологічного дослідження — певна соціальна дійсність, яка потребує вивчення відповідно до мети дослідження та його аналізу (соціальні спільноти, соціальні суб'єкти, соціальні процеси у їх конкретному стані та взаємодії тощо).

РЕФЕРАТ: ЕЛЕКТОРАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ